

DR. HABIL. FAZEKAS MARIANNA CSc

TANSZÉKVEZETŐ, EGYETEMI DOCENS

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR KÖZIGAZGATÁSI JOGI TANSZÉK

Az elmélet és a gyakorlat ötvözete

Interjú a 80 éves *Dr. Ficzere Lajos* professor emeritussal

Színes és eseménydús 80 éves életpályából az indulás körülményei talán a legkevésbé ismertek a mai pályatársak számára. Hogy került a leningrádi jogi diplomáddal az MTA Állam- és Jogtudományi Intézetébe?

Állami ösztöndíjasként a szentpétervári (akkori leningrádi) egyetem jogtudományi karán kitüntetéses diplomával végeztem 1960-ban. Hazatérésem után – faluról származó, első generációs értelmiségiként – alig néhány embert ismertem Budapesten. Az ösztöndíjasokkal foglalkozó oktatási tárca az igazságszolgáltatásban, illetve a közigazgatásban kínált fel számomra álláshelyeket, de e lehetőségekkel nem éltem.

Abban, hogy pályafutásomat az MTA Jogtudományi Intézetében kutatóként kezdhettem el, több körülmény is közrejátszott. Egyetemi tanulmányaim idején több hazai professzor és kutató járt kiküldetésben a leningrádi egyetemen, többek között Kovács István egyetemi tanár, az MTA Jogtudományi Intézetének igazgató-helyettese, akit kinti tartózkodása idején szakmai konzultációkra kísértem és tolmácsoltam is neki. Beszélgetéseinkben szakmai kérdések is szóba kerültek, hiszen a karon aktív résztvevője voltam a tudományos diákkörnek, és ekkor dolgoztam a közjogi jogviszonyok sajátosságait feldolgozó diplomamunkámon. Kovács István professzor azon kevés emberek közé tartozott, akit hazatérésem után személyesen is ismertem, így megkerestem a Jogtudományi Intézetben. Szerencsémre az akadémiai intézetekben akkor vezették be a tudományos gyakornoki státuszt, és egy gyakornoki helyet a Jogtudományi Intézet is kapott. Kovács István felajánlotta, hogy szívesen alkalmazna gyakornokként az általa vezetett osztályon, ahol kutatási témám a gazdasági irányítás közigazgatási jogi kérdései lennének. Tekintettel arra, hogy már diák éveimben is a közjog elvi kérdései iránt érdeklődtem, az ajánlatot örömmel elfogadtam.

Utólag visszatekintve életemnek erre az első tízéves szakaszára azt mondhatom, hogy tudományos pályafutásom és oktatói tevékenységem alakulása szempontjából meghatározó jelentőségű volt. Az intézet falai között ismertem meg a tudományos kutatómunka sajátosságait, módszertanát, és valamelyest érzékelttem a jelentőségét is a társadalom életében. Az intézetben kiváló szakmai és egymást segítő emberi légkörben dolgozhattam, nemzetközileg ismert vezető tudományos kutatók (Szabó Imre, Kovács István, Eörsi Gyula) irányításával, valamint olyan kollégákkal, akiknek döntő többsége később egyetemi professzor, egyetemi vezető lett, illetőleg közéleti szerepet vállalva a legmagasabb közjogi méltóságok sorába emelkedett. Mádl Ferenc és Sólyom László köztársasági elnök lett, néhányan – pl. Sólyom László, Szabó András, Herczegh Géza, Schmidt Péter, Harmathy Attila – alkotmánybírói tiszteletet töltöttek be.

Az ELTE jogi karának Államigazgatási (jelenleg Közigazgatási) Jogi Tanszékén Berényi Sándor professzor, tanszékvezető felkérésére 1963 óta veszek részt az egyetemi oktatásban, először megbízott, majd részfoglalkozású oktatóként, 1986-tól a Kar egyetemi tanáraként, és jelenleg is professor emeritusa vagyok.

Publikációs jegyzékedet olvasva az tűnik fel, hogy első írásaid inkább az alkotmányjoghoz álltak közelebb. Akkori szóhasználattal az állampolgári jogokról, ezen belül is egyes politikai szabadságjogokról, pl. egyesülési jogról, gyülekezési jogról szóltak. Hogyan „váltottál át” a gazdasági közigazgatás témájára, és ezen belül is a vállalatirányítás tárgykörére?

Mint már említettem, kijelölt kutatási területem a gazdaságirányítás igazgatási és jogi kérdései voltak. A hatvanas évek elején azonban az intézet vezetése elhatározta az

állampolgárok alapjogait és kötelességeit feldolgozó átfogó munka kiadását, melynek elkészítésébe engem is bevontak. Így került sor arra, hogy az alapjogok témakörébe tartozó, 1945 után idehaza gyakorlatilag nem kutatott olyan politikai karakterű jogokról írott tanulmányokkal vehettem részt a kötetben, mint a szólás és sajtószabadság, az állampolgárok egyesülési joga (társszerzőként), valamint a gyülekezési jog. Az 1965-ben publikált kötetben megjelent tanulmányaimért az MTA Elnöksége 1967-ben – a kötet többi szerzőjéhez hasonlóan – Akadémiai Díjban részesített.

E dolgozatok után hogyan váltottam vissza a gazdaságirányítás kérdéseire mint fő kutatási területre? Mindig is abból indultam ki, hogy a kutatónak nem szabad leragadnia egy-egy szűkebb témakör mellett, kutatói érdeklődésének szélesebb és tágabb horizontot kell átfognia. Talán ez a szemlélet segített abban, hogy zökkenők nélkül visszatérhettem a gazdaságirányítás szervezeti és jogi kérdéseinek vizsgálatához. A kutatómunkához külön inspirációt adott, hogy a hazánkban ekkor bontakozott ki a gazdaságirányítás reformjáról szóló szakmai, tudományos vita, ami végül is a reform bevezetését célzó kormányzati politikai döntésekben öltött testet. Kandidátusi értékezőm is a gazdasági reform egyik alapkérdését, a vállalati irányítás és önállóság változtatási irányait vizsgálta. Disszertációm a Közgazdasági és Jogi Könyvtáradó gondozásában „Az állami vállalat a gazdaságirányítás új rendszerében” címmel jelent meg 1970-ben. Ezt a munkámat angol nyelvre is lefordították, és 1974-ben „*The socialist state enterprise*” címmel kiadták. Visszatekintve, ez az angol nyelvű kötet talán a legsikeresebb munkám, ami mind a nyugati egyetemek, mind pedig a fejlődő világ egyetemének könyvtáraiban ma is fellelhető, használt példányait az angolszász országokban jelenleg is árusítják. Elterjedését segítette, hogy pl. Angliában recenziók, ismertetések is megjelentek róla, míg Japánban egyes részeit japán nyelvre is lefordították.

Sikeres kutatói pályádat 1971-ben külszolgálati munkára cserélted. 1976-ig a KGST igazgatási szervezetében dolgoztál. Miért váltottál, és milyen tapasztalatokat szereztél egy nemzetközi gazdasági szervezet működéséről?

Kandidátusi értekezőm megvédését követően váratlanul olyan munkára kaptam felkérést, amellyel kutatásaim során nem foglalkoztam. A KGST-ben abban az időben előtérbe került jogi bizottsági munkára tekintettel Moszkvába, a KGST Titkárságára javasoltak kiküldeni magyar tanácsosként, olyan munkakörbe, melynek a Titkárságon nem volt előzménye. Őszintén szólva nem igazán lelkesedtem e megbízásért, mivel olyan feladatokkal kellett ott foglalkoznom, melyekre igazából nem volt rálátásom. Utólag visszagondolva talán a gazdaságirányításról szóló tudományos munkásságom, valamint az orosz nyelv anyanyelvi szintű ismerete játszhatott szerepet e felkérésben, hiszen a KGST munkanyelve az orosz volt. Végül is az összes körülményt mérlegelve elfogadtam a felkérést, s így 1971–1976 között a KGST Titkárság jogi osztályának tanácsosaként dolgoztam.

Kapcsolataim a tudományos élettel azonban ebben az időszakban sem szakadtak meg. Kiküldetésem idején lektoráltam pl. az ELTE Államigazgatási Jogi Tanszéknek a közigazgatási jog különös részét feldolgozó tankönyvét, mely 1945 után elsősorban jelent meg egyetemi tankönyv formájában.

Publikációim jelentek meg a Moszkvai Akadémiai Jogtudományi Intézet kiadványában, a KGST Titkárság lapjában, de írtam jegyzetet a magyar jogrendszerrel a Moszkvai Diplomáciai Akadémia felkérésére is.

A KGST Titkárságán a nemzetközi közös vállalatokkal, a KGST alapokmány módosításával, valamint a harmadik országokkal és a nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokkal foglalkoztam, ami lehetőséget adott arra is, hogy a KGST belső működési mechanizmusát megismerhettem. Kollégáim is értékelték munkámat, így ennek tudható be, hogy 1975-ben, a KGST és a Közös Piac első hivatalos kapcsolatfelvételét célzó tárgyaláson jogi szakértőként én képviseltem a szervezetet. Hazatérésemet követően a KGST-ről átfogó könyvem és számos tanulmányom jelent meg magyar és idegen nyelven egyaránt.

Több mint 10 évet töltöttél el a Minisztertanács apparátusában, először a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Titkárságán, majd a Minisztertanács Titkárságának főosztályvezetőjeként. Hogyan tudtad hasznosítani elméleti munkáidban az itt szerzett tapasztalatokat?

A külszolgálat lejárta után a Jogtudományi Intézetben terveztem a kutatómunka folytatását, ahol a kiküldetésem alatt is fenntartották a kutatói státuszomat. De ez másként alakult, mert az akkori kormányzati tényezők felkérésére 1976–1980 között a Minisztertanács Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Titkárságán folytattam a pályámat, majd 1986-ig a Minisztertanács Titkárságán dolgoztam főosztályvezetői beosztásban.

Közigazgatási munkám ellenére sem az oktatással, sem a kutatással nem kellett szakítanom. Az ELTE jogi karán az esti tagozaton tanítottam. Kutató munkám folytatásaként pedig ebben az időszakban jelent meg Sárközy Tamással közösen írt monográfiánk a KGST tagországok nemzetközi gazdasági szervezeteiről, amit német nyelven is kiadtak.

Új témaként – a napi munkámhoz is kapcsolódva – a kormányzati tevékenységgel kezdtem foglalkozni. Az MTA és a Minisztertanács által közösen meghirdetett, a közigazgatás átfogó korszerűsítési programja keretében kétkötetes munkám jelent meg Kilényi Gézával társszerzőségben, ami a kormányzati tevékenység problematikus vonatkozásait is elemezte.

Összességében azt mondhatom, hogy a közigazgatásban végzett munkám tapasztalatait eredményesen hasznosíthattam az oktatásban, valamint a kormányzati tevékenységről szóló publikációimban. A gyakorlat ismerete különösen azért volt fontos, mert – a téma akkoriban kényes voltára tekintettel – hazai szakirodalom nem is állt rendelkezésre. Így saját tapasztalataimra és természetszerűen a külföldi szakirodalmi forrásokra támaszkodhattam.

1986-ban főállású egyetemi tanár lettél, és ettől kezdve a gyakorlati közigazgatással csak különböző megbízásaid révén találkoztál. Milyen oktatói, majd 1988-tól tanszékvezetői céltűzésekkel érkeztél, illetve vállaltad el az akkor még Államigazgatási Jogi Tanszék vezetését?

Gyakorlati közigazgatási munkám során sokszor gondoltam az oktatói, kutatói munkához való visszatérésre, immár főállású minőségben. Ez utóbbira az adott lehetőséget, hogy az ELTE Államigazgatási Jogi Tanszéken egy professzori

státusz nem volt betöltve. A kinevezéshez arra volt szükség, hogy megszerezsem az MTA doktora tudományos fokozatot, melyre 1985-ben került sor. Így az Egyetemi Tanács előterjesztésére 1986. január 1-től az ELTE ÁJK Államigazgatási Jogi Tanszékén főállású egyetemi tanárnak neveztek ki, és nagy lelkesedéssel folytattam – immár teljes munkaidőben – az oktató és a kutató munkát.

Bár nem voltak tanszékvezetői ambícióim, de sajátos okok folytán tanszékünkön úgy alakult a helyzet, hogy 1988-ban engem kértek föl a tanszék vezetésére, amit 2000-ig láttam el. Tanszékvezetői megbízatásom során elsődleges feladatnak tekintettem a tanszék belső életének kiegyensúlyozottá tételét, megszilárdítását, személyi állományának további bővítését. Fontosnak tartottam, hogy fiatalabb oktató társaim, Fazekas Marianna, Nagy Marianna és Molnár Miklós is tudományos fokozatot szerezzenek. A tanszék oktató munkájának megszervezésében jelentős feladatot vállalt Berényi Sándor is és fiatal kollégáim, segítve tanszékvezetői működésemet.

Tanszékvezető tevékenységem legfontosabb eredménye a közigazgatási jogi tananyag megújítása, új közigazgatási jogi tankönyvek megírása, szerkesztése volt. Ezek közül külön is ki kell emelni a közigazgatási joganyag különös részét tárgyaló 1999-es tankönyvet, mely az egyes szakigazgatási ágazatokat új szemlélettel, a hazai és az európai jogi szabályozás kapcsolódásainak összevetésével dolgozta fel.

Tanszékvezetőként fontosnak ítélem továbbá a tanszék időtálló hagyományainak folytatását, kiváló professzorainak, különösen Magyar Zoltán munkáinak újrakiadását. Ebben nagy segítségemre voltak a Magyar professzor által 1931-ben létrehozott Magyar Közigazgatástudományi Intézet meg élő képviselői, különösen Kiss István és Szaniszló József.

Tanszékvezetői és 1993-tól kezdődő dékáni időszakod nem tartozott a magyar közélet nyugodtalmos periódusai közé. Mit emelnél ki kari vezetői munkásságodból, mire vagy a legbüszkébb ebből az időszakból?

Oktató, kutató munkám és tanszékvezető megbízásom mellett őszintén szólva kissé váratlanul ért az akkor hivatalban lévő dékán, Harmathy Attila professzor úr megkeresése és felkérése, hogy mandátumának közeli lejártát követően vállaljam el a jogi kar dékáni tisztségét. Ez a megbízatás egyáltalán nem szerepelt a terveim között. Végül is némi biztatásra azzal a feltétellel vállaltam el a felkérést, hogy ha nem lesz más pályázó. Úgy gondoltam, ha van másik jelölt, még a Kari Tanács döntése előtt visszavonom a pályázatomat, mivel magam több kollégámat is alkalmasnak ítélem erre a tisztségre. De egyetlen pályázó maradtam, és a Kari Tanács 1993-ban megválasztott a kar dékánjává, amit az Egyetemi Tanács megerősített.

1993–2000 közötti dékánságom idején alapelvnek tekinttem, hogy az egyetemnek mint autonóm közintézménynek egyenlő távolságra kell maradnia a politikai erőktől, a pártoktól, akár kormányon lévő, akár pedig ellenzéki pártokról legyen szó. Ugyanakkor közintézményként az egyetemen felhalmozott tudást – felkérés esetén – a mindenkori kormányzat rendelkezésére kell bocsátani, függetlenül az adott kormány politikai színezetétől. Úgy érzem, dékáni működésem alatt ezt az alapelvet sikerült követnem. Dékáni

működésemből nem egyszerű eredményeket kiemelni. Ha most mégis megpróbálom, különösen az alábbiakat említeném meg:

- a) A kar hallgatóival, szervezeteivel való folyamatos kapcsolattartás, a lehetőségekhez képest észrevételeik, javaslataik akceptálása;
- b) A kari könyvtár előző dékáni ciklusban megindult építési munkálatainak befejezése, egy megújult, korszerű könyvtár megteremtése a kar oktatói és hallgatói számára;
- c) A jogi kar személyi integritásának megőrzése, az elbocsátások elutasítása a hazai felsőoktatás létszámának leépítésére irányuló, megítélésem szerint alapvetően téves kormányzati intézkedések időszakában;
- d) Az európai közösségi joganyag beépítése az egyes szaktantárgyak oktatásába és az uniós ismeretek folyamatos bővítése;
- e) A jogászképzés újraindítása Győrben, amelyre az ELTE és a Széchenyi István Főiskola közötti együttműködés alapján került sor. Az erről szóló megállapodást az ELTE felhatalmazásával magam írhattam alá. A győri jogászképzés első szakaszában az oktató munkában is részt vettem, s 2000-től három évig a győri ELTE ÁJK – SZIF Oktatási Intézet igazgatói feladatait is elláttam;
- f) A jogászok szakmai szervezeteivel való együttműködés kialakítása, különösen az Ügyvédi Kamarával, valamint a Magyar Közigazgatási Karral. Kezdeményeztem, hogy a gyakorló jogászok felkészült képviselői részt vegyenek az oktatásban. A Magyar Közigazgatási Karral együttműködve számos közigazgatási szakmai rendezvényt szerveztünk, és az itt elhangzott előadásokat közösen adtuk közre;
- g) A kar nemzetközi kapcsolatainak a bővítése, elsősorban az európai országok társintézményeivel, de szerződéses kapcsolatok kiépítése más országok (pl. Kína, Egyiptom stb.) jogi képzést folytató felsőoktatási intézményeivel is.

Mikor és hogyan kezdte el foglalkozni az EU-val és a „tagállamkénti közigazgatás” témakörével? Ehhez kapcsolódik az Európai Jogakadémia megalapítása 1999-ben, melynek elnöke is lettél. Hogy történt mindez?

Az Európai Unióval folytatott csatlakozási tárgyalások sikere érdekében fontosnak ítélem ráirányítani a hazai jogásztársadalom figyelmét az európai közösségi jog mélyebb megismerésére. Ennek érdekében került sor a trieri és a firenzei jogakadémiákhoz hasonló, egyesületi formában működő Európai Jogakadémia megalapítására 1999-ben. A létrehozásban Lomnici Zoltán és Czuczai Jenő kollégáimmal együtt kezdeményező szerepet vállaltam, és a Jogakadémia alakuló ülése elnökké választott. Az Európai Jogakadémia megalapítása a teljes hazai politikai elit támogatását élvezte. Az egyetemi városokban szakmai tagozatai alakultak, számos rendezvényt szervezett és több kiadványt is megjelentetett. A Jogakadémia lapjaként jelenik meg jelenleg is az *Európai Jog* periodika, mely a közösségi jog legújabb fejleményeiről és az uniós bírósági gyakorlatról ad szakmai tájékoztatást, elemzést.

Ebben az időszakban főként a közösségi szintű és a nemzeti közigazgatási rendszerek kapcsolata érdekelt. Különösen

azok a sajátosságok, amelyek abból adódtak, hogy az EU intézményrendszerében – a tagállamoktól eltérően – nem érvényesül következetesen a hatalommegosztás elve, hogy az Európai Unió szerveinek a tagállamokban nincsenek dekoncentrált szervei, illetve, hogy a közigazgatási és önkormányzati rendszer szabályozása nemzeti kompetencia maradt. Mindezek sajátos kapcsolatrendszert eredményeztek, mely – bizonyos egyszerűsítéssel – a szervezeti elkülönülés ellenére a közösségi és a nemzeti szintű közigazgatási rendszerek funkcionális együttműködését teszi szükségessé.

2000-től, dékáni megbízatásod lejártá után több felsőoktatási testület tagja és vezetője is voltál (MAB Jogi Szakbizottsága vezetője; Felsőoktatási és Tudományos Tanács tagja, majd elnöke). Hogyan láttad „belülről” ezeknek a testületeknek a működését? Mit tudtál kamatoztatni kutatóként és egyetemi oktatóként ezekből?

Már dékáni megbízatásom idején a Magyar Akkreditációs Bizottság akkori elnökének felkérésére a testület tagjává, valamint a Jogtudományi és Politikatudományi Szakbizottsága elnökévé delegáltak. 1997-től elláttam a MAB egyik alelnöki tisztségét is. E munkám során megismerhettem a hazai felsőoktatás minőségével kapcsolatos kérdéseket, problémákat. Visszatekintve a MAB-ban végzett munkámra, megelégedésemre szolgál, hogy annak tagjaként, illetve egyik vezető tisztségviselőjeként részt vehettem a magyar felsőoktatás minőségének ellenőrzését és intézményi akkreditálását célzó munkákban. Ez először célozta meg hazánkban az összes

felsőoktatási intézmény (egyetem és főiskola) akkreditálását, vagyis minőségük felmérését és biztosítását. Ez a minőségértékelés kiterjedt az új felsőoktatási intézmények alapítására is (pl. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Károli Gáspár Református Egyetem stb.). A MAB-ban szerzett tapasztalataimat a felsőoktatási rendszerről készült publikációimban hasznosítottam.

2000-ben lejárt a MAB tisztségem második ciklusa, valamint dékáni és tanszékvezetői megbízatásaim is. Terveim ellenére mégsem térhettem vissza a nyugodtabb oktató és kutató munkához. Ugyanis újabb felkérést kaptam, ezúttal a Felsőoktatási és Tudományos Tanács akkori elnöke részéről, hogy e testületben, jogász tag hiányában, vállaljak tagságot. Némi győzködés és hezitálás után elfogadtam, és delegáltak a Felsőoktatási és Tudományos Tanács tagjai sorába. Delegálásomat követően vált időszzerűvé a testület új elnökének megválasztása. Az elnöki tisztségre minden tag javasolhatott jelöltet. E jelöltek közül titkos szavazással, a tagok kétharmados többségének támogatásával választották meg az elnököt. Egy egyetemi rektor, valamint egy főiskolai igazgató mellett meglepetésemre – feltehetően a MAB-ban végzett munkám alapján – engem is jelöltek az elnöki tisztségre. A két másik jelölt elfogadta a jelölést, de magam bejelentettem, hogy nem vállalom az elnökséget. Két ülésen is megkísérelt titkos szavazás azonban nem hozott eredményt, s így a nyári szünet előtt az FTT elnök nélkül maradt. A nyár előtti utolsó ülésünkön viszont tagtársaim visszatértek elnöki jelölésemhez azzal, hogy az új elnök megválasztásáig (kb. félévig) teljes jogkörű megbízott elnökként vállaljam el az FTT elnöki tisztségét, ennek végül eleget tettem. Féléves megbízotti elnökségemet követő elnökválasztáson azonban rajtam kívül más tag már nem kapott jelölést, s így az elkövetkező három évre a tagok döntése alapján kineveztek a testület elnökévé.

Az FTT a felsőoktatás legmagasabb képviseleti szerve volt, a felsőoktatás hosszabb távú stratégiai fejlesztési kérdéseivel és finanszírozásával foglalkozott. E döntések előkészítésére két szakbizottságot (Stratégiai és Finanszírozási Szakbizottság) is létrehozott. FTT elnökségem idején került sor a felsőoktatás integrációjára, valamint a bolognai folyamat, vagyis a kétciklusú képzés bevezetésére. E meghatározó kormányzati döntések előkészítő dokumentumait a testület folyamatosan megtárgyalta és véleményezte. Emellett a testület állást foglalt a felsőoktatásba évente felvehető hallgatói keretszámról, a felsőoktatást érintő jogszabályok tervezeteiről, valamint egyes minisztériumi döntési tervezetekről stb.

Összegzésként azt mondhatom, hogy az FTT-ben végzett elnöki és tagi ténykedésem jelentős tapasztalatokkal szolgált a hazai felsőoktatás helyzetéről, eredményeiről és korrekciót igénylő gyenge pontjairól, különösen a megnövekedett hallgatói létszám függvényében a képzés minőségi paramétereiről, színvonaláról, illetve a működés anyagi, pénzügyi feltételeinek elégtelenségéről, és az intézményi rendszer szétaprózottságáról is. Az FTT mint tanácsadó-veleményező testület igyekezett felhívni a döntéshozók figyelmét ezekre a problémákra. Az FTT-ben szerzett tapasztalatokat kutatómunkámban és az oktatásban is igyekeztem hasznosítani, így külön írásban foglalkoztam a bolognai folyamat kérdéseivel (ld. *„A bolognai folyamat az FTT szemszögéből”* c. írást).

2002 és 2006 között érdekes közéleti szerepet vállaltál: az Országos Választási Bizottság elnöke voltál. Mi volt a legnehezebb feladatod ebben a tisztségben?

2001-ben, még FTT elnöki tisztem idején, azzal kerestek meg, hogy legyek az Országgyűlés által megválasztott tagja az Országos Választási Bizottságnak. Nehéz volt dönteni erről a közéleti szerepvállalásról, mivel ezt a munkát nem ismertem, és a választójog kutatásával és oktatásával sem foglalkoztam korábban. Végül is – talán ez az én gyenge pontom – engedtem a felkérésnek, és így a 2002–2006 közötti időszakra az OVB tagjává és egyúttal elnökévé is megválasztottak.

Visszatekintve erre az időszakra, nem volt könnyű a feladat, hiszen a tavaszi parlamenti és az őszi önkormányzati választásokon túl ebben a ciklusban került sor először az európai parlamenti képviselők megválasztására. Emellett két népszavazást is le kellett vezényelnünk: az Európai Unióhoz való csatlakozásról szólót, valamint a „kettős népszavazást”: az egészségügy privatizációjáról és a külhoni kettős magyar állampolgárságról szóló népszavazásokat. Elnöki tisztemhez meg kellett ismernem a választási rendszer, a választójog, a népszavazás és a választási eljárás szabályozását, valamint a vonatkozó legfelsőbb bírósági és alkotmánybírósági döntéseket és joggyakorlatot. Ez elkerülhetetlen volt a testületi ülések vezetéséhez és a megalapozott szakmai döntések meghozatalához.

A legnagyobb nehézséget a választójogi és a választási eljárási szabályozás azon hiányosságai okozták, melyek nem tették lehetővé a testület számára 2002-ben a szavazatok országos újrászámolását. E konkrét ügyön túl jelentős problémákat észleltünk más választási eljárási intézmények

szabályozásában és érvényesülésében is (pl. kampánycsend megsértése, a kopogtató cédulákkal, a választások finanszírozásával kapcsolatos problémák, stb.) Beszámolóinkban rendre felhívtuk az Országgyűlés figyelmét e problémák megoldására, sőt elgondolásokat is megfogalmaztunk, de ez nem járt sok sikerrel. Jelentősen nehezítette a munkánkat, hogy az OBV-nek nem volt saját apparátusa, a testületnek a belügyminiszter alárendeltségében működő Országos Választási Iroda nyújtott adminisztratív segítséget. Összességében azt mondhatom, hogy e nem könnyű és gyakori médiaszerepléssel – amit igazából nem kedveltem – járó feladatokat végül is elvégeztem. Testületi, s benne egyéni munkám megítélését jelzi az a tény, hogy döntéseink ellen a Legfelsőbb Bírósághoz benyújtott kifogásokat – nagyon kevés kivételtől eltekintve – a bíróság elutasította, és döntéseinket helyben hagyta. Ugyanez a helyzet az Alkotmánybírósághoz benyújtott kifogásokkal kapcsolatban is. A választások iránti politikai és közéleti érdeklődés révén személyem több vonatkozásban is politikai támadások keresztútjába került. Utólag nyugodt lelkiismerettel leszögezhetem, hogy döntéseim meghozatala során ezek a támadások egyáltalán nem befolyásoltak, szakmai meggyőződésemet nem változtatták meg. A választások során szerzett tapasztalataimat szintén feldolgoztam az elnöki tisztségem lejárta után született írásaimban, cikkeimben.

Életpályád, szakmai és emberi hitvallásod tömör összefoglalásaként egy Széchenyi István idézetet mondtál el az ELTE jogi karán tartott születésnap ünnepségeden. Ezt az interjút sem lehetne jobban lezárni, mint ezzel az idézettel:

„Nem a mennyiség, hanem a minőség a szellemi erőnek sarkalata.”